

بررسی عوامل اجتماعی موثر بر نگرش دانشجویان به فعالیت های سیاسی در دانشگاه اسلامی واحد بندرعباس

عباس امینی^۱ و ثمینه بهادری جهرمی^{۲*}

۱ گروه علوم اجتماعی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران

۲ گروه علوم اجتماعی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران

* (نویسنده مسؤل)

چکیده

سیاست را می‌توان پیچیده‌ترین پدیده انسانی و طبیعی قلمداد نمود. اگر سعادت آدمی به شرط‌های لازم فراوانی نیاز داشته باشد. شرط کافی آن سیاست و حکومتی عاقلانه و عادلانه است. تحقیق پیش رو با هدف بررسی عوامل اجتماعی موثر بر نگرش دانشجویان به فعالیت‌های سیاسی در دانشگاه اسلامی واحد بندرعباس انجام پذیرفت. روش تحقیق در این پژوهش، پیمایش و ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه است. جامعه آماری مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس می‌باشد. تعداد ۳۷۷ نفر دانشجوی، به شیوه خوشه‌ای برای مطالعه انتخاب شدند. از روایی صوری و سازه برای ارزیابی سؤالات و ضریب آلفای کرونباخ (۰/۷۳) برای پایایی آن‌ها و از روش‌های آماری ضریب پیرسون و آزمون تی و تکنیک رگرسیون برای سنجش فرضیات استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد متغیر عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی با بتای ۰/۳۴۹ و متغیر عضویت در گروه‌های مردم نهاد با بتای ۰/۲۱۸ توانسته‌اند بر متغیر نگرش سیاسی دانشجویان موثر واقع شوند و بیشترین تأثیر را عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی داشته است.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی مجازی، گروه‌های مردم نهاد، اعتماد اجتماعی، جنسیت و مشارکت سیاسی

۱- مقدمه

امروزه مشارکت سیاسی به عنوان مهمترین شاخص توسعه سیاسی ملت‌ها به امری گریزناپذیر تبدیل شده است. این امر در کشورهای جهان سوم که گذار از سنت به مدرنیته را تجربه می‌کنند به شکلی حساس‌تر خود را نشان می‌دهد. دولت‌ها نیز ناچارند برای کسب مشروعیت به مشارکت سیاسی تن در دهند. از طرف دیگر میزان بالای مشارکت سیاسی مردم در زمینه تصمیمات و خط‌مشی‌های سیاسی بر فرهنگ توسعه یافته و توسعه یافتگی فرهنگ سیاسی آن جامعه دلالت دارد. از منظر دینی، مشارکت سیاسی فعال و حساسیت نسبت به سرنوشت خود و جامعه، نه تنها یک حق، بلکه یک تکلیف حتمی و ضروری و ارزشی مطلوب برای دانشجویان و عموم جامعه است. از این رو بررسی نقش، جایگاه و کارکردهای دانشجویان در نظام سیاسی و ضرورت بهره‌مندی جامعه از توانمندی‌های دانشجویان در اداره امور می‌تواند یکی از شرایط اجتناب‌ناپذیر توسعه سیاسی و اجتماعی باشد. سیاسی بودن دانشجو در حدی که در برابر سرنوشت خود و جامعه حساس باشد؛ نسبت به مسائل داخلی و خارجی و جریان‌های موجود از بینش و تحلیل سیاسی برخوردار باشد؛ از جمله ضرورت‌های حیات سیاسی دانشجویان و لازمه توسعه سیاسی است. همچنین تبیین کارکردهای دانشگاه به عنوان یکی از بخش‌های ساختار فرهنگی کشور و نقشی که دانشجو در این زمینه به عهده دارد به خوبی مبین ضرورت مشارکت سیاسی دانشجویان است. مشارکت سیاسی یکی از مهمترین و اساسی‌ترین مطالبات دانشجویی کشور است؛ و مقام معظم رهبری همواره بر ضرورت فعالیت سیاسی دانشجویان و شرکت فعال و مثبت آنان در مباحث سیاسی تأکید دارند. بر این اساس «تبیین دقیق سیاسی بودن دانشجو، ضرورت و ویژگی‌ها و حدود آن در نظام اسلامی»، موضوع اصلی تحقیق پیش رو می‌باشد. که در این زمینه تلاش می‌شود از مباحثی پیرامون چیستی مشارکت سیاسی و عوامل و سطوح مختلف آن، زندگی سیاسی دانشجویان و عوامل و زمینه‌های موثر بر آن، کارکردها و نقش دانشگاه و دانشجو، آموزه‌های اسلامی پیرامون ضرورت و چگونگی مشارکت سیاسی و... استفاده شود. تبیین سیاسی بودن دانشجو دانشجوی سیاسی مطلوب در نظام اسلامی، به کسی اطلاق می‌شود که در دانشگاه به درجه بالایی از بینش و درک سیاسی رسیده و در قبال سرنوشت خود، جامعه و مسائل سیاسی حساسیت لازم را داشته باشد. سیاسی بودن دانشجو بدین معناست که یک دانشجوی متعهد تنها نباید در محور مسائل فردی و شخصی خود متمرکز باشد. و از رویدادهای جامعه و جهان غافل گردیده و نسبت به آن بی تفاوت باشد. بلکه باید با اصول و مبانی منطقی و معقول به تحلیل حوادث و رویدادهای جهانی و داخلی بپردازد و موضع مناسب و قاطع اتخاذ نموده و حساسیت لازم را دارا باشد. آن گونه که حضرت امام (ره)، همواره از دانشجویان و دانشگاهیان انتظار داشتند که همچون ناظری بصیر و آگاه، هوشمندانه و متعهدانه عملکردها و تصمیم‌گیری‌ها را مد نظر گیرند و با نقادی دلسوزانه خطا و لغزش احتمالی را گوشزد نمایند و همچون مشاوران و کارشناسانی امین، مساعدت خویش را از دست‌اندرکاران و مجریان امور دریغ نکنند. همچنین در رخدادهای و مراحل حساس و تعیین‌کننده‌ای همچون انتخابات، همراه با دیگر بازوان فکری جامعه، با ارائه ملاک‌ها و معیارهای صحیح، مردم را برای مشارکت و حضور مؤثر در سرنوشت خویش مدد رسانند و در جهت‌گیری‌ها و خلق بسترهای اجتماعی- فرهنگی تسهیل‌کننده راه تحکیم مقاومت ملی و انقلابی در برابر جهان‌خواران، امت اسلام را حامی و هادی باشند و به مدد قدرت فنی و دانش خویش در تشخیص و افشای ترفندهای دشمنان، لحظه‌ای درنگ به خود راه ندهند. حضرت آیه‌الله خامنه‌ای نیز تصریح می‌نمایند: «مسئولیت بزرگ دانشجویان بسیجی تحلیل درست، بررسی کارشناسانه و ریشه‌یابی مسائل اساسی کشور و جهان اسلام و حضور هوشیارانه، بانشاط و فعال در صحنه است.» مشارکت سیاسی مهمترین و اساسی‌ترین خواست دانشجوی سیاسی، مشارکت سیاسی است؛ مشارکت سیاسی^۱، در اصطلاح سیاسی، به معنای تلاش شهروندان، برای انتخاب رهبران خویش، شرکت مؤثر در فعالیت‌ها و امور اجتماعی و سیاسی و تاثیر گذاشتن بر صورت‌بندی و هدایت سیاست دولت، می‌باشد (سجادی، ۱۳۸۲).

مارکوزه (۱۹۹۶) معتقد است جنبش‌های دانشجویی در قبال وضع موجود پدید آمده‌اند و تغییر کیفیت زندگانی آینده را نوید می‌دهند. جنبش‌های دانشجویی، که به عنوان یکی از جنبش‌های دوران معاصر شناخته می‌شود، می‌تواند و توانسته است نقش قابل توجهی در تحولات اجتماعی سیاسی ایفا نماید. اولسون^۴ معتقد است که نفع شخصی عقلانی فرد را وادار

1. Political Participation

می‌کند که هزینه‌های مشارکت در گروه یا عمل جمعی را در مقابل منافع آن بسنجد. وی عقلانیت را عامل قوی برای مشارکت سیاسی می‌داند. داونز و اولسون هر دو بر عقلانیت در مشارکت سیاسی تأکید دارند (راش، ۱۳۷۷).

جیرینت پری (۱۹۷۲) معتقد است که باید سه جنبه مشارکت سیاسی یعنی شیوه مشارکت، شدت آن، و کیفیت آن را بررسی کرد. منظور وی از شیوه مشارکت این است که مشارکت چه شکلی به خود می‌گیرد، آیا رسمی است یا غیررسمی و استدلال می‌کند که شیوه مشارکت بر طبق فرصت، میزان علاقه (هم کلی هم ویژه)، منابع در دسترس فرد و نگرش‌های رایج نسبت به مشارکت در جامعه مربوط و به‌ویژه اینکه آیا مشارکت تشویق می‌شود یا نمی‌شود فرق خواهد کرد. منظور از شدت، سنجش تعداد افرادی است که در فعالیت‌های سیاسی معین شرکت می‌کنند و نیز تعداد دفعات مشارکت آنهاست که باز هم ممکن است بر طبق فرصت‌ها و منابع آن فرق کند. کیفیت به میزان اثربخشی‌ای که در نتیجه مشارکت به دست می‌آید و سنجش تاثیر آن بر کسانی که قدرت را اعمال می‌کنند و بر سیاستگذاری مربوط می‌شود. این نیز طبق فرصت‌ها و منابع از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر و از موردی به مورد دیگر فرق می‌کند (راش، ۱۳۷۷).

مایکل راش عقیده دارد که شواهد فراوانی وجود دارد که مشارکت سیاسی در تمام سطوح، بر اساس پایگاه اقتصادی، اجتماعی، تحصیلات، شغل، جنسیت، سن، مذهب، قومیت، منطقه و مکان سکونت، شخصیت، محیط سیاسی یا زمینه‌ای که مشارکت در آن اتفاق می‌افتد، متفاوت است (راش، ۱۳۸۰).

وفادار (۱۳۷۵)، در تحقیق خود تحت عنوان «دموکراسی، برداشت مردم و دانشجویان» به بررسی نگرش مردم و دانشجویان نسبت به انتخابات پرداخته است. مهم‌ترین عاملی که بر انتخابات به عنوان رفتار سیاسی تأثیر داشته، مشروعیت به خصوص مشروعیت مسئولین بوده است یعنی عملکرد مسئولین و در نتیجه میزان پذیرش آنان توسط مردم، بیشترین تأثیر را بر شرکت در انتخابات داشته است. یعنی عامل «اعتماد به مسئولین» باعث شده که مردم و دانشجویان نیز عملاً در مسائل کشور بیشتر دخالت کنند. شرایط اجتماعی مانند از جمله امنیت اجتماعی و مسائل اقتصادی از جمله عوامل مهم تأثیرگذار هستند که وجود «امنیت» به عنوان یکی از نیازهای اساسی هم در عمل و هم در نظر مردم، در خصوص مسائل کشور تأثیر دارد. سه متغیر تحصیلات، وضعیت اقتصادی و گرایش مذهبی با متغیرهای اجتماعی همبستگی داشته‌اند. قابل ذکر است که متغیر «تحصیلات» تأثیر کاهنده داشته، به طوری که با افزایش سطح تحصیلات، علاقه به شرکت در انتخابات کاهش یافته است.

موسوی (۱۳۷۷)، به بررسی مشارکت سیاسی و عوامل موثر بر آن در قالب نظریه‌های روانشناختی پرداخته است و نتایج بدست آمده حاکی از این واقعیت است که اگر فرد نسبت به پاداش‌ها و مزایای حاصله از آن ارزش بالایی قایل باشد و نیز نسبت به اثر بخشی فعالیت سیاسی خود اطمینان بالایی داشته باشد و در نهایت اگر احساس کند که اطلاعات کاملی در مورد نامزدهای انتخاباتی کسب کرده، به احتمال زیاد، در انتخابات شرکت خواهد کرد.

صمدی‌راد (۱۳۸۵)، در مقاله «مکانیسم‌های ارتقای مشارکت زنان در ابعاد سیاسی و اقتصادی» به متغیر تحصیلات به عنوان عمده‌ترین عامل زمینه‌ساز مشارکت سیاسی و اقتصادی زنان پرداخته است.

محمدی‌اصل (۱۳۸۳)، در مقاله‌ای تحت عنوان «موانع مشارکت سیاسی زنان در ایران» به شکاف‌های موجود در جامعه ایران از جمله شکاف جنسی اشاره کرده و آن را به عنوان نوعی شکاف ساختی مطرح کرده و معتقد است که براساس این شکاف: اولاً در جامعه سنتی که زنان تابع شوهران خود هستند و نقش سیاسی ندارند، این شکاف فعال نیست، ثانیاً در جامعه نوین، تحولات گسترده اجتماعی موجب فعال شدن این شکاف در قبال درخواست حق رأی و نمایندگی در ستادهای پارلمانی و مواردی از این قبیل می‌شود، و ثالثاً در جوامع در حال گذر این شکاف نیمه فعال است؛ بدین معنی که گاه برحسب حضور و تلاش‌های سایر شکاف‌ها، همچون جناح‌بندی‌های سیاسی فعال، به تراکم می‌گراید و زمانی از فعالیت باز می‌ایستد.

بر اساس نتایج طرح تحقیقاتی ملی که توسط عبداللهی (۱۳۸۷)، تحت عنوان «عوامل و موانع و راهبردهای مشارکت مدنی زنان ایرانی» انجام یافته، زنان دارای خانواده‌های با خاستگاه اقتصادی اجتماعی بالاتر (تحصیلات و شغل) مشارکت مدنی بیشتری دارند.

بر این اساس، تبیین نگرش سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، موضوع پژوهش حاضر است. در واقع مسئله‌ی کانونی پژوهش این است که «سهم هر یک از عوامل اجتماعی مورد نظر بر نگرش سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس تا چه اندازه مؤثر است؟» با توجه به این ضرورت‌ها است که نگرش سیاسی دانشجویان به عنوان قشری نقاد، پرسشگر و آرمان‌خواه مورد مطالعه قرار داده می‌شود و اهمیت نقش دانشجویان را در تعیین سرنوشت کشور نشان دهد.

فرضیه‌های تحقیق

۱. به نظر می‌رسد بین عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.
۲. به نظر می‌رسد بین عضویت در گروه‌های مردم نهاد و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.
۳. به نظر می‌رسد بین اعتماد اجتماعی و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.
۴. به نظر می‌رسد بین جنسیت و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش تکنیک پیمایشی^۲ است که یکی از شایع‌ترین روش‌ها برای سنجش متغیرها می‌باشد. از آنجا که در تحقیق حاضر عوامل مؤثر بر فرد را بررسی می‌کنیم، واحد تحلیل در این تحقیق فرد می‌باشد. در این تحقیق نیز به دلیل سهولت اجرا به منظور گردآوری داده‌ها از تکنیک پرسش‌نامه استفاده می‌شود. سوالات پرسشنامه تحقیق حاضر از طیف لیکرت تشکیل شده است و حاوی گویه‌های در مورد عوامل مؤثر بر میزان نگرش سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس می‌باشد. برای سنجش میزان مشارکت سیاسی (نگرش و فعالیت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در شهر بندرعباس، دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در شهر بندرعباس به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد که تعداد دانشجویان (۱۸۵۰۰ نفر) می‌باشد که با توجه به محاسبه حجم نمونه بر طبق فرمول کوکران تعداد حجم نمونه (۳۷۷ نفر) می‌باشد. در این تحقیق ۳۷۷ پرسشنامه تکمیل شد که ۳۷۷ پرسشنامه وارد تحلیل شدند و در نهایت ۳۷۷ پرسشنامه وارد تحلیل شد. برآورد قابلیت اعتبار و اعتماد (روایی و پایایی) شاخص‌ها قبل از انجام مرحله نهایی، تحقیق از ضروریات پژوهش علمی است. سنجش‌ای معتبر است که آن چیزی را که قرار است اندازه بگیرد، اندازه گیری کند. یک ابزار اندازه گیری زمانی قابل اعتماد (پایایی) است که با تکرار آن در مواقع دیگر، همان نتایج به دست آید. اگر افراد در موقعیت‌های مکرر به یک سوال به گونه‌ای مشابه پاسخ دهند این سوال قابل اعتماد است. در این پژوهش برای سنجش اعتبار ابزار اندازه گیری، از اعتبار صوری استفاده کرده‌ایم. منظور از اعتبار صوری، شناسایی اعتبار شاخص‌ها یا معرف‌های پژوهش از طریق مراجعه به داوران است. بدین منظور پرسش‌نامه جهت ارزیابی در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرار گرفت تا روایی و عبارات مندرج در پرسشنامه بررسی و تایید گردد. همچنین برای سنجش پایایی مقیاس اندازه گیری از آزمون مقدماتی استفاده کرده‌ایم در این روش پرسشنامه ۶۸ گویه‌ای در یک نمونه مشابه از جامعه آماری تحقیق حاضر به تعداد ۳۵ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس، به طور تصادفی توزیع شد. پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها داده‌ها جهت تعیین میزان ضریب آلفای کرونباخ از طریق نرم افزار SPSS مورد بررسی قرار گرفت. در این تحقیق پس از گردآوری اطلاعات و وارد نمودن داده‌ها در رایانه، کار تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم افزار SPSS صورت گرفت. در مرحله آزمون مقدماتی پس از توزیع و جمع آوری داده‌های ۳۵ پرسشنامه در بین ۳۵ نفر از جامعه آماری که به طور تصادفی انتخاب شدند، داده‌ها به رایانه داده شد و ضریب آلفای کرونباخ آن محاسبه شد. متغیر وابسته نگرش سیاسی مورد سنجش قرار گرفت که نتایج حاصله در جداول زیر آمده است. که در بعد متغیر نگرش سیاسی ضریب آلفای کرونباخ در ابتدا ۶۸٪ بوده که با پیشنهاد سیستم به حذف گویه (بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی به منظور کسب منافع اقتصادی صورت می‌گیرد) میزان ضریب آلفای کرونباخ به ۷۳٪ ارتقا یافت. و همین طور میزان

ضریب آلفای کرونباخ در بعد عمل سیاسی ۷۵٪ محاسبه شد و آلفای ترکیبی هر دو بعد (آلفای نگرش سیاسی) ۷۴٪ محاسبه گردید.

یافته های تحقیق

تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها (آزمون فرضیات)

فرضیه یک: به نظر می رسد بین عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.

جدول ۱: آزمون ضریب همبستگی فرضیه بین عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی و نگرش سیاسی

دانشجویان

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی	۳۷۷	۰/۲۴۱	۰/۰۰۱

با توجه به جدول شماره ۱، همان گونه که در جدول ضریب همبستگی پیرسون مشاهده می شود عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی و نگرش سیاسی دانشجویان، رابطه معناداری با احتساب ضریب همبستگی ۰/۲۴۱ برقرار می باشد. بنابراین فرضیه فوق در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تایید قرار می گیرد. فرضیه دو: به نظر می رسد بین عضویت در گروه های مردم نهاد و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.

جدول ۲: آزمون ضریب همبستگی بین عضویت در گروه های مردم نهاد و نگرش سیاسی دانشجویان

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
عضویت در گروه های مردم نهاد	۳۷۷	۰/۱۳۵	۰/۰۰۹

جدول ۲، آزمون ضریب همبستگی فرضیه دو را نشان می دهد. بر اساس جدول مذکور ضریب همبستگی بین عضویت در گروه های مردم نهاد و نگرش سیاسی دانشجویان برابر با ۰/۱۳۵ در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه مذکور تایید می گردد. و یک رابطه مستقیم بین این دو متغیر می باشد. فرضیه سه: به نظر می رسد بین اعتماد اجتماعی و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.

جدول ۳: آزمون ضریب همبستگی بین اعتماد اجتماعی و نگرش سیاسی دانشجویان

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
اعتماد اجتماعی	۳۷۷	-۰/۰۱۷	۰/۷۳۷

جدول ۳، آزمون ضریب همبستگی فرضیه سوم را نشان می دهد. بر اساس جدول مذکور ضریب همبستگی بین اعتماد اجتماعی و نگرش سیاسی دانشجویان برابر ۰/۰۱۷ - که این رابطه معنی دار نیست و فرضیه مذکور تایید نمی گردد. فرضیه چهار: به نظر می رسد بین جنسیت و نگرش سیاسی دانشجویان رابطه برقرار است.

جدول ۴: آزمون تی بین جنسیت و نگرش سیاسی دانشجویان

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی داری
جنسیت	۳۷۷	۳۲/۰۲۶۵	۳/۰۶۹۰۳	۰/۰۵۴	۳۴۳	۰/۹۵۷
		۳۲/۰۴۷۴	۳/۴۸۱۸۵			

جدول ۴، آزمون تی فرضیه چهار را نشان می‌دهد بر اساس جدول مذکور میانگن بین جنسیت و نگرش سیاسی دانشجویان به ترتیب برابر ۳۲/۰۵ و ۳۲/۰۳ است که تفاوت معناداری در میزان مشارکت دو گروه نمی‌باشد و فرضیه مذکور تایید نمی‌گردد. همان‌گونه که در جدول آزمون تحلیل رگرسیون مشاهده می‌شود (جدول ۵)، متغیرهای موثر توانسته‌اند بر نگرش سیاسی با ضریب تعیین 0.381^a درصد تغییرات موجود را پیش‌بینی کنند. به عبارتی متغیرهای مستقل موثر توانسته‌اند به اندازه 0.381^a درصد از تغییرات مربوط به نگرش سیاسی را تبیین کنند و مابقی تاثیرات ناشی از متغیرهایی است که در این تحقیق لحاظ نشده است.

جدول ۵: نتایج آزمون تحلیل رگرسیون نگرش سیاسی دانشجویان

Enter =Method	روش ورودی متغیرها
R=۰/۱۴۵	ضریب همبستگی چندگانه
R ^۲ =۰/۳۸۱ ^a	ضریب تعیین
R ^۲ Adj=۰/۱۲۱	ضریب تعیین تعدیل یافته
S.E= ۰/۹۴۱۳۱	خطای معیار
	تحلیل واریانس
ANOVA ^a =42.893	
Sig =. 000 ^b	سطح معناداری

همان‌گونه که در جدول تحلیل رگرسیون مشاهده می‌گردد (جدول ۶)، متغیر عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی با بتای ۰/۳۴۹ و متغیر عضویت در گروه‌های مردم نهاد با بتای ۰/۲۱۸ توانسته‌اند بر متغیر نگرش سیاسی دانشجویان موثر واقع شوند و بیشترین تأثیر را عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی داشته است.

جدول ۶: ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون نگرش سیاسی دانشجویان

سطح معناداری	T	مقدار	beta	S.E	b	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۱	۵/۲۶۴			۰/۳۲۳	۱/۷۰۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۴/۲۱۵		۰/۳۴۹	۰/۰۵۹	۰/۲۴۷	عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰/۰۰۱	۳/۷۸۵		۰/۲۱۸	۰/۰۴۱	۰/۱۵۴	عضویت در گروه‌های مردم نهاد
۰/۷۱۳	-۰/۳۶۹		-۰/۰۲۰	۰/۰۷۶	-۰/۰۲۸	اعتماد اجتماعی
۰/۱۵۵	۱/۴۲۶		۰/۰۷۹	۰/۰۶۷	۰/۰۹۶	جنسیت

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بررسی نظریه‌های عمده جامعه‌شناسی، ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که مشارکت سیاسی به عنوان یک کنش انسانی، عملی هدفمند و ارادی است که ضمن تأثیر پذیرفتن از محیط اجتماعی زندگی فرد، شکل‌دهنده‌ی آن نیز هست و محیط‌ها و جهان‌های اجتماعی متفاوت زمینه‌گیری کنش‌های متفاوتی را فراهم می‌سازند و مشارکت سیاسی شهروندان نیز از این قاعده مستثنی نیست. کما اینکه سیاست به عنوان رابطه حکومت و اطاعت میان کنشگران اجتماعی در عصر جدید نیازمند اخذ مشروعیت از جانب شهروندان است و در این حیطة، اقتدار ناشی از قواعد رسمی، عقلانی، غیرشخصی و قانونمند اهمیت می‌یابد و واضح است که مشروعیت اقتدار در یک بستر عقلانی و کنش‌های عقلانی معطوف به هدف و آزاد معنا می‌یابد و برای نیل به این منظور هر نظام سیاسی ناگزیر از آن است که راه‌های معقول و مقبول دستیابی به این هدف را به شکل فرصت‌ها و حقوق مساوی برای مشارکین مهیا سازد تا از شکاف و تعارض بین

ساختارهای فرهنگی و اجتماعی (یا به عبارتی شکاف بین دولت - ملت) در جامعه جلوگیری نماید و این امر میسر نمی‌شود الا اینکه موانع ساختاری مشارکت سیاسی نهادینه شده و مطلوب، مرتفع گشته و نهادهای مدنی مستقل که انرژی‌های ظاهر شده افراد - در اینجا جوانان - در بستر آنها هدایت شده و مطابق با نقش جدید آنان به نحوی مطلوب، شفاف و قانونمند، تبادل اطلاعات - انرژی صورت پذیرد تا مشارکت سیاسی فعال، هم‌نوا و هدفمند آحاد جامعه و از جمله خیل عظیم جوانان را شاهد باشیم. تجربه ثابت کرده است که فعالیت‌های سیاسی پیرومنشانه صرف نظر از اهمیتی که دارند تضمین کننده بقای مشروعیت سیاسی یک سیستم سیاسی نیستند بلکه آنچه به عنوان یک کردار سیاسی اهمیت دارد مشارکت سیاسی قانونمند، هدفمند و اثرگذار بر فرآیندهای تصمیم‌گیری درباره امور عمومی است. این نوشتار از تعریف مفهوم مشارکت آغاز می‌کند و با تأکید بر عناصر سه گانه آگاهی، آزادی و برابری در هرگونه مشارکتی، مشارکت سیاسی واقعی را ابزار خودشناسی از طریق ارتباط آزاد با دیگری و اثرگذاری بر روندهای سیاستگذاری و تصمیم‌گیری عمومی می‌داند و فعالیت‌های مشارکت‌جویانه دانشجویان را از فعالیت‌های پیرومنشانه و مریدگونه متمایز می‌سازد. آن‌گاه شیوه‌های مشارکت و رفتار سیاسی را در دستگاه‌های نظری جامعه‌شناسی بررسی نموده و از طریق تمیز واگرایی‌ها و همگرایی‌های موجود در این دیدگاه‌ها، سعی در تبیین مقوله مشارکت سیاسی می‌نماید و با تلقی جوان به عنوان یکی از منابع مهم انرژی نظام‌های اجتماعی و مرتبط ساختن وی با ساختارهای اجتماعی، موانع ساختاری مشارکت سیاسی جوانان را از مناظر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر می‌شمارد. می‌توان گفت، افراد در نوعی ویژه از با هم بودن^۱ است که به وجود اصیل و انسانی خویش نائل آمده و تعالی می‌یابند و نتیجه چنین ارتباط و با هم بودنی این خواهد بود که انسان وجود خود را در پرتو شیوه خاصی از نسبت یافتن با دیگران باز می‌شناسد و رابطه خلاق و محبت‌آمیزی با جهان اجتماعی - میان خود و دیگری - برقرار می‌کند و جز از این طریق نمی‌تواند توانایی‌های خود را به عنوان انسانی آگاه، آزاد، فعال، مصمم و با اراده عیان سازد و تمامی این فرآیند نیز در گرو مشارکت^۲ است. حتی می‌توان توسعه (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی) را مقید و مشروط به امر مشارکت دانست زیرا در توسعه، هدف ظهور قابلیت‌های افراد در دو سطح حیات فردی و حیات اجتماعی است و این ظهور و بروز تنها در اثر مشارکت محقق می‌شود و پیش شرط هرگونه مشارکتی، ایجاد و فراهم‌سازی شرایط مناسب برای ظهور توانایی‌های نظری و عملی مردم است. زیرا مردم در اجرای تصمیماتی که خود در تعیین آن‌ها نقشی داشته، برنامه‌ریزی کرده و آن را کنترل و ارزیابی نموده‌اند، مشارکت فعال و هدفمندی خواهند داشت. چنانکه تاریخ اجتماعی بشر گواهی می‌دهد رویدادهای عظیم تاریخی در عرصه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حاصل مبارزه انسان برای دستیابی به جایگاه اجتماعی و سیاسی و قانونی خویش در جامعه بوده و بدون مشارکت مردم قطعاً چنین تحولات شگرفی به وقوع نمی‌پیوست.

همان‌گونه که در جدول ضریب همبستگی پیرسون مشاهده شد عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش سیاسی دانشجویان، رابطه معناداری با احتساب ضریب همبستگی ۰/۲۴۱ برقرار می‌باشد. بنابراین فرضیه فوق در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تایید قرار می‌گیرد. بر اساس ضریب همبستگی بین عضویت در گروه‌های مردم نهاد و نگرش سیاسی دانشجویان برابر با ۰/۱۳۵ در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه مذکور تایید می‌گردد. و یک رابطه مستقیم بین این دو متغیر می‌باشد. بر اساس ضریب همبستگی بین اعتماد اجتماعی و نگرش سیاسی دانشجویان برابر ۰/۱۷ - که این رابطه معنی‌دار نیست و فرضیه مذکور تایید نمی‌گردد. بر اساس میانگن بین جنسیت و نگرش سیاسی دانشجویان به ترتیب برابر ۳۲/۰۵ و ۳۲/۰۳ است نشان داد که تفاوت معناداری در میزان مشارکت دو گروه نمی‌باشد و فرضیه مذکور تایید نمی‌گردد. همان‌گونه که در جدول آزمون تحلیل رگرسیون مشاهده شد متغیرهای موثر توانسته‌اند بر نگرش سیاسی با ضریب تعیین ۰/۳۸۱^a درصد تغییرات موجود را پیش‌بینی کنند. به عبارتی متغیرهای مستقل موثر توانسته‌اند به اندازه ۰/۳۸۱^a درصد از تغییرات مربوط به نگرش سیاسی را تبیین کنند و مابقی تاثیرات ناشی از متغیرهایی است که در این تحقیق لحاظ نشده است. همان‌گونه که در جدول تحلیل رگرسیون مشاهده گردید متغیر عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی با بتای ۰/۳۴۹ و متغیر عضویت در گروه‌های مردم نهاد با بتای ۰/۲۱۸ توانسته‌اند بر متغیر نگرش سیاسی دانشجویان موثر واقع شوند و بیشترین تأثیر را عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی داشته است. در پایان پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

۱. استقرار نظام شایسته‌سالاری به گونه‌ای که در استخدام، انتصاب، ترفیع، ارتقا و اعطای امتیازات شغلی، صرفاً لیاقت و شایستگی فردی ملاک قرار گیرد و افراد لایق و شایسته انتخاب شوند و جنسیت به عنوان عامل حذف‌کننده در نظر گرفته نشود.
۲. برای ترمیم تاخر فرهنگی و اصلاح تصویر ذهنی غیرواقعی مبنی بر وجود تعارض حتمی بین نقش‌های خانوادگی زنان و نقش‌های اجتماعی، سیاسی و مدیریتی آنان برنامه‌ریزی صحیح صورت گیرد.
۳. نگرش سنتی خانواده‌ها نسبت به دختران از طریق آموزش‌های مداوم خانواده‌ها برای ایجاد نگاه برابر میان دختر و پسر و احاله نقش‌ها و کردارهای تساوی طلبانه میان کودکان دختر و پسر تغییر یابد.
۴. در خصوص رفع بی‌سوادی زنان و افزایش آگاهی اجتماعی و سیاسی آنان تمهیداتی اندیشیده شود و از طرفی کتاب‌های درسی به ویژه در دوره ابتدایی به گونه‌ای طراحی شود که نگرش افراد اعم از زن و مرد از همان سنین کودکی در خصوص مشارکت اجتماعی تقویت شود.
۵. به منظور افزایش آگاهی‌های جامعه در زمینه حقوق زنان از بعد مذهبی، قانونی و اخلاقی با استفاده موثر از وسایل ارتباط جمعی برنامه‌ریزی لازم صورت گیرد.
۶. با توجه به نقش آگاهی و مهارت سیاسی در گسترش مشارکت سیاسی سازمان‌های زیربند مانند استانداری یا انجمن بانوان استانداری می‌تواند با تاسیس کانون مطالعات سیاسی زمینه‌های حضور بیشتر زنان علاقمند در فعالیتهای سیاسی فراهم و بدین وسیله آگاهی و مهارت سیاسی آن‌ها را افزایش دهد.

منابع

۱. راش، مایکل (۱۳۷۷). جامعه و سیاست: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، ترجمه منوچهر صبوری تهران، انتشارات سمت.
۲. راش، مایکل (۱۳۸۰). جامعه و سیاست: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی؛ ترجمه منوچهر صبوری، تهران، انتشارات سمت، ۱.
۳. سجادی، عبدالقیوم (۱۳۸۲). جهانی شدن و جهان اسلام، فرصت‌ها و تهدیدها، کنفرانس وحدت اسلامی، تهران: اردیبهشت.
۴. صمدی راد، انور (۱۳۸۵). مکانیسم‌های مشارکت زنان در ابعاد سیاسی و اقتصادی، مجله رفاه اجتماعی، دوره ۵، شماره ۲۱، صص ۹۹-۱۲۲.
۵. عبدالهی، محمد (۱۳۸۳). زنان و نهادهای مدنی مسایل، موانع و راهبردهای مشارکت مدنی زنان در ایران، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ۵، شماره ۲، صص ۶۳-۹۹.
۶. محمدی اصل، عباس (۱۳۸۳). موانع مشارکت سیاسی زنان در ایران، مجله رفاه اجتماعی، دوره ۳، شماره ۱۲، صص ۹۳-۱۳۰.
۷. موسوی، طاهر (۱۳۷۷)، عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
۸. وفادار، مژگان و رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۵). دموکراسی برداشت مردم و دانشجویان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.